

COVID-19: Pandemi-Eğitim-Toplumsal Cinsiyet

Mine Gögüş Tan, KEFA¹

Türkiye’de okulların kapatılması, COVID-19 kriziyle ilgili önlemlerin ilk ve en kapsamlı olanlarından biriydi. Bu karar, açık eğitim hariç, üniversite öncesinde 16 milyon 529 bin 169, yükseköğretimde 3 milyon 777 bin 114 öğrenciyi ve ailelerini etkiledi. Okulların kapatılmasıyla ilgili en ciddi endişe ise çocukların ve gençlerin eğitimden kopmalarıydı. Bu bağlamda ilk, orta ve yükseköğretimde uzaktan eğitime geçiş sağlandı. Çocukların uzaktan eğitime uyumlarını ve izlemelerini sağlamak ise genelde kadınların üzerine düştü. Okulların kapatılması, okul öncesi kurumları da kapsadığından, bu çağ nüfusundaki çocukların bakımı ve eğitimi konusunda herhangi bir düzenlemeye gidilmemesi, evdeki yeni yaşam koşullarında kadınların yükünü daha da ağırlaştırdı.

Süreçle ilgili en yakıcı sorunlardan biri değişik toplumsal ekonomik koşullardaki, bölgelerdeki, köylerde, en yoksul ailelerin, göçmenlerin ve mültecilerin yoğun yaşadığı yerlerdeki bilişim teknolojilerine erişim ve kullanma eşitsizlikleriydi. TÜİK’in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’na göre, Türkiye’de masaüstü bilgisayar bulunan hane oranı çok düşük (%17,6) olduğu gibi taşınabilir bilgisayar bulunan hane oranı da %37,9’de kalıyor. Tablet bulunan hane oranı %26,7; cep telefonu bulunan hanelerin oranı ise %98,7. Ancak hanelerde dijital teknoloji ve internetin bulunması, bu teknolojileri kullanmak için gerekli becerilerin gelişmesindeki eşitsizlikleri kapatmıyor.

Plan International ve UNESCO’nun COVID-19’la ilgili ilk uyarıları, okuldan kopuşun özellikle ergenlik çağındaki kız çocukları etkileyeceğini, eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini artıracaklarını, istismar, erken gebelik, erken ve zorla evlenme risklerini ağırlaştıracaklarını vurguluyordu. Dolayısıyla bu küresel tehlikeyle başa çıkacak acil önlemlerin derhal alınması gerektiğini gösteriyordu. Ebola, vb. salgınlar ve krizler sonrasında yapılan araştırmalar da, eğitimden kopuşun kız çocuklar ve kadınlar açısından daha yüksek oranda gerçekleştiğini aşağıdaki nedenlerle açıklıyordu:

- Karantina sırasında kız çocukların ve kadınların hane içi bakım sorumluluklarının artışı,
- Dünyada -ve Türkiye’de- internet kullanımının hızla artmasına karşılık “dijital toplumsal cinsiyet uçurumu”nun hala keskin bir biçimde sürmesi. İnternet erişimi ya da bilgisayar vb. olanaklara sahip olan hanelerde bile kız çocuklarla kadınların, dijital okuryazarlık ve dijital araç kullanımı fırsat ve olanaklarından daha az yararlanmış olmaları,
- Kriz sonrasında, ailenin yoksullukla baş etme sürecinde kız çocukların gelir getirici işlere yönlendirilmeleri (aynı neden oğlan çocuklar için de geçerli olabilir), erken evlenmeye zorlanmaları,
- Azalan kaynakların tahsisinde önceliğin oğlan çocukların eğitime verilmesi,

---

¹ KEFA (Kadın Emeđi Çalışan Feminist Araştırmacılar), KEİG (Kadın Emeđi ve İstihdamı Girişimi Platformu) bileşenidir.

- Özel eğitime gereksinim duyanlar, sığınmacılar, göçmenler, farklı cinsel tercihlere sahip olanlar, mevsimlik tarım işçileri gibi kırılgan gruptaki kız çocuklar ve kadınlar için eğitime devam riskinin artması.

Dahası, eğitimle ilgili STK'ların ve sendikaların vurguladığı gibi, krizle birlikte büyük bölümü kadınlardan oluşan eğitim çalışanları da önemli sorunlarla karşı karşıya kaldı. Öğrencilerine benzer biçimde, dijital okuryazarlık ve uzaktan eğitimin temel platformu olan Eğitim Bilişim Ağı'nın (EBA) kullanımı konusunda öğretmenler arasında geniş farklar mevcuttu. Öğretmenlerin alışık oldukları yüzyüze eğitimden böyle bir ortama geçmelerinde, özellikle de meslektaşlarının desteğinden yararlanma olanağından yoksunluk nedeniyle uyum, öğrencilere erişme, kapsayıcılık, interaktif materyal eksikliği vb. sorunları yaşamaları kaçınılmazdı. Yeni sistemde kullanılacak video, vb yeni öğretim materyallerinin hazırlanması iş yüklerini artırdı. İlk ve orta öğretimde olduğu gibi üniversitelerin de eşit koşullara ve olanaklara sahip olmadığı gerçeği karşısında eğitimin dijitalleşmesi, farklı eğitim kurumlarında çalışanlar açısından yeni eşitsizlikler üretti.

Süreç içinde öncelikle özel eğitim kurumlarının, ekonomik güçlüklerini çalışanlarına yansıtmaları gündeme geldi. Kamuda ise ücretli öğretmenlerin, atamaları yapıldığı halde okulların kapatılması nedeniyle maaşlarını alamayan öğretmenlerin ve kapatılan Rehabilitasyon Merkezleri personelinin vb., durumu kritik önem kazandı. Bunlara öğretmenlerin izinli sayıldıkları bu dönemde okula temizlik için çağrılmaları, kolonya dağıtımında görevlendirilmeleri, EBA kullanım süresinin performans ölçümlerine dahil edilmesi gibi meslek tanımları içine girmeyen sorumluluklar eklendi.

Politika Önerileri

- **Haritalama ve cinsiyet kırımlı veriler.**

Hemen şimdi: Kız ve oğlan çocuklarla kadınların ve erkeklerin **uzaktan eğitime erişimiyle ilgili** olarak

- Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde,
- İlk, orta ve yüksek eğitim düzeylerinde,
- Kamusal ve özel kurumlara göre,
- Özel gereksinimli çocuklar, göçmenler, sığınmacılar, vb. risk gruplarında cinsiyet kırımlı **sayısal verilerin** sağlanması,

Okulların açılmasından sonraki ilk hafta içinde: Kız ve oğlan çocuklarla kadınların ve erkeklerin okula dönüşüyle ilgili olarak,

- Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde,
- Okul öncesi, ilk, orta ve yüksek eğitim düzeylerinde,
- Kamusal ve özel kurumlara göre,
- Özel gereksinimli çocuklar, göçmenler, sığınmacılar, mevsimlik işçiler vb. kırılgan gruplarında cinsiyet kırımlı **sayısal verilerin** sağlanması,

- **Eşitsizliklerin telafisi**

Kız çocukların ve kadınların eğitime erişimi, dijital becerilerin geliştirilmesi ve okula yeniden kazandırılmasıyla ilgili uygun önlemlerin geliştirilmesi amacıyla, hemen şimdi ve okulların açılmasını izleyen dönemde:

- MEB, YÖK, öğretmenler, yaşam boyu, uzaktan eğitim ve bilişim uzmanları, veliler, kadın STK'ları ve gönüllülerin **işbirliğinin** sağlanması,
- Uzaktan eğitimde kullanılan **ders ve materyal içeriklerinin** toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki kazanımlarda geri gitme ve cinsiyetçi düşüncüyü pekiştirme olasılığı bağlamında **analizi**,
- Kız çocukların, kadınların ve kadın öğretmenlerin **seslerinin**, okulun kapanması süresince yaşadıkları deneyimlerin ve önerilerinin duyurulması ve eğitimle ilgili karar alma süreçlerine **katılımlarının** sağlanması,
- **İyi örneklerin** belirlenmesi ve yaygınlaştırılması.

- **Eğitim Çalışanlarının Haklarının Korunması**

. Meslektaş dayanışmasının, dijital okuryazarlık ve dijital araçlara hakimiyet becerilerinin güçlenmesinin, meslektaşlarının internet bağlantısı olmayan öğrencilerle iletişim kurmak için geliştirdiği stratejilerin yaygınlaştırılması,

. The International Task Force on Teachers for Education 2030 'un tüm hükümetlere, eğitim örgütlerine, kamusal ve özel eğitim kurumlarına yaptığı çağrıda olduğu gibi eğitim çalışanlarının iş ve ücret güvenceleriyle haklarının sağlanması,

. Okulların açılması ve okula dönüş sürecinde zamanlama, sağlık koşulları, uyum, planlama ve uygulamalar konusunda eğitim çalışanlarının görüş ve deneyimlerinden yararlanılması.

Kaynaklar

<https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-i/>

<https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-ii-uzaktan-egitim-nasil-olacak-ve-bu-surecte-neler-dikkate-alinmal/>

<https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-iii-uzaktan-egitimin-ilk-iki-haftasi-nasil-gecti/>

<https://www.egitimreformugirisimi.org/koronavirusun-egitime-etkileri-iv-dijital-ucurum-uzaktan-egitimi-nasil-etkiliyor/>

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjCk6jJ95rpAhVxCWMBHbWvCEAQFjABegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fwww.kamubiz.com%2Fm%2Fegitim%2Fegitim-sen-den-16-maddelik-talep-metni-h6520.html&usg=AOvVaw0JwvYlf3Gqh17wrmLoukr0>

<https://www.setav.org/5-soru-koronavirus-covid-19-salgininin-egitim-ve-ogretmenlere-etkisi/>

<https://en.unesco.org/news/covid-19-school-closures-around-world-will-hit-girls-hardest>

<https://en.unesco.org/news/covid-19-webinar-3-addressing-gender-dimensions-covid-related-school-closures>

<https://plan-international.org/blog/2020/04/girls-get-equal-covid-19-crisis>

<https://en.unesco.org/news/teacher-task-force-calls-support-63-million-teachers-touched-covid-19->